

Н. Ю. Глинський, А. Ясевич
Національний університет "Львівська політехніка"

МАРКЕТИНГОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА У МІЖНАРОДНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

© Глинський Н. Ю., Ясевич А., 2015

Проаналізовано причини, що спонукають студентів до навчання за кордоном, ступінь міжнародної активності українських студентів, рівень їх громадської заангажованості. На підставі результатів опитування молоді, котра навчається за кордоном та в Україні, визначено рівень перцепції студентами основних відмінностей між вітчизняною та закордонною вищими освітами та інших аспектів інтеграційного процесу. На основі висновків за результатами опитування сформульовано рекомендації, які стосуються ідентифікованих проблем.

Ключові слова: студент, вітчизняна освіта, освіта за кордоном, громадська активність.

N. Yu. Hlynskyy, A. Yasevych
Lviv Polytechnic National University

MARKETING RESEARCH OF UKRAINIAN STUDENTS' INTEGRATION IN INTERNATIONAL EDUCATIONAL SPACE

© Hlynskyy N., Yasevych A., 2015

This survey-based article provides a comprehensive analysis of the most popular reasons, which encourage Ukrainian students to get higher education abroad. The impact of these factors on the integration process and the possible activity directions to reduce a negative tendency are also discussed in the topic. According to the conducted survey, it was covered the level of students' participation in the exchange programs, which shows the real students' steps to joining the international networks and enhancing their knowledge. Also, this article provides a comparison between the level of students' interest in international exchange and their experience in it. A set of possible reasons, which cause the negative tendency in students' social involvement are provided because of detecting the high level of social passivity among Ukrainian students during the research.

The important aspect of this article is to compare the students' expectations about their future career opportunities abroad and in Ukraine. The compound analysis of students' anticipations and their general (optimistic) perception of career future are discussed as a part of this research.

One of the main condition for successful Ukrainian integration into international environment is to implement foreign experience in Ukraine. The authors suggest to observe the opportunities for implementing abroad experience according to the percent of students, who are going to return to Ukraine. The analyze of students' answers demonstrates that this situation can be described as positive, taking into consideration the present position of Ukraine in the international arena. Additionally this part of the article provides the research results

about the importance of academic success (as a precondition of prosperous career) for Ukrainian students.

Furthermore, the level of social activity of Ukrainian students is studied in this article. The authors researched the contribution of students' community to social life, the level of their participation in volunteering and public activities. Basing on the students' answers, the essential characteristics of students' activity and possible reasons for it are provided in this topic.

Also, according to the survey results, it was detected the students' perception of the basic difference between education abroad and in Ukraine. The authors suggest a set of recommendations for indicated problems to completely achieve students' integration into the global community.

Key words: student, domestic education, education abroad, public activity.

Постановка проблеми. Інтеграція українських студентів до міжнародної спільноти є важливим напрямом діяльності у процесі інтеграції України до цивілізаційного простору загалом, адже саме активна й освічена молодь є тією ланкою у створенні активної громади, суспільства, яка відіграватиме у майбутньому чи не вирішальну роль у трансформації суспільної свідомості та переформатуванні суспільно-політичних процесів, які відбуваються в Україні, до обставин середовища, що змінилося. Однак процес інтеграції молоді стримує певна низка чинників, спричинених як внутрішніми проблемами системи вищої освіти в Україні, так і суб'єктивними факторами, що пояснюють специфічну ситуацію, котра склалась у українських студентів. До найвагоміших із них можна зарахувати соціальну пасивність, індивідуальну незацікавленість з огляду на специфічні суб'єктивні передумови, що склалися тощо. Ідентифікація цих т. зв. "больових точок" є однією із першочергових задач.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На важливості залучення молоді до діяльності у європейських структурах, набуття нею міжнародного досвіду, зокрема в освітній сфері, наголошують у статті Є. Бородін та І. Хожило [1]. Водночас В. Чугаєвський зазначає, що зусилля для входження вітчизняної вищої системи освіти у Європейський простір спрямоване на стимулювання мобільності й створення умов для вільного пересування студентів, викладачів, науковців у межах континенту, спрощення процедури визначення кваліфікацій, що сприятиме працевлаштуванню випускників і студентів на ринку праці [2]. Підтверджено вищесказане також у підході, описаному Н. Моспан [3].

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз процесів інтеграції української молоді до міжнародної спільноти, визначення позитивних та негативних тенденцій, пропонування на цій підставі шляхів вирішення проблем, що склалися. Відповідно до сформульованої у такий спосіб мети завданнями дослідження є:

- визначення тенденцій на основі порівняльного аналізу причин, що спонукають студентів до навчання за кордоном, ступеня міжнародної активності українських студентів, рівня соціальної та громадської залученості студентства;
- визначення рівня перцепції студентами основних відмінностей між вітчизняною та закордонною вищими освітами та інших аспектів інтеграційного процесу;
- формулювання рекомендацій щодо ідентифікованих на підставі дослідження проблем.

Виклад основного матеріалу. Основа дослідження – порівняльний аналіз результатів опитування, проведеного серед студентів, що навчаються за кордоном та в Україні.

Під час дослідження опитано 200 студентів, що здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень "бакалавр" різноманітних спеціальностей в університетах в Україні та за кордоном: по 100 осіб за кордоном та в Україні. Отже, щодо цієї характеристики вибірку сформовано випадковим методом.

Щодо географії покриття вибірку студентів, що навчаються за кордоном, сформовано на основі популярності тих чи інших країн серед абітурієнтів/студентів. Інакше кажучи, у цьому випадку вибірка формувалась за квотованим принципом, який, вважаємо, забезпечує кращу її репрезентативність за цим параметром.

Напрями дослідження охоплюють найактуальніші аспекти освітнього процесу, що значною мірою впливають на інтеграційний процес.

На основі аналізу результатів дослідження визначено такі причини, що спонукають українську молодь до розгляду як альтернативи навчання за кордоном:

– Розширення світогляду.

Основною причиною, яку визначили студенти, що навчаються за кордоном (60 %), є ширший спектр можливостей в плані особистої реалізації (професійна, соціальна, творча тощо) та вищий рівень життя. Натомість студенти, що навчаються в Україні, на аналогічне питання відповіли дещо по-іншому: як головний мотив для навчання за кордоном (50 %) вони вказали бажання подорожувати, розширювати власний світогляд (у широкому розумінні цього слова).

Очевидно, що бажання здобути новий міжнародний досвід, реалізувати себе, збагатити свої знання, а отже, розширити світогляд є позитивним чинником та свідченням зацікавлення українських студентів (принаймні на декларативному рівні) щодо міжкультурного обміну та повної інтеграції до міжнародного освітнього середовища.

– Переконавання у недостатньому рівні вітчизняної вищої освіти в Україні.

Майже третина українських студентів, що навчаються як за кордоном, так і в Україні, визначила фактор недостатнього рівня вищої освіти в Україні як основний мотиватор вибору освіти за кордоном. Фактор невідповідності наявного в Україні рівня вищої освіти очікуванням і запитам студентів вказує на необхідність трансформацій у цій сфері, готовність до яких і декларує основна зацікавлена сторона цього процесу – українська молодь, яка в майбутньому повинна бути конкурентоспроможною на ринку праці.

Оскільки процес інтеграції до міжнародного освітнього середовища є процесом двостороннім, то відповідність вітчизняної системи освіти європейським стандартам і нормам є необхідною умовою для успішної подальшої інтеграції.

– Можливість одержання диплома європейського зразка як одна із передумов подальшого успішного кар'єрного розвитку є важливою для 60 % українських студентів, що навчаються за кордоном. Системне реформування вітчизняної вищої освіти у напрямку її уніфікації з європейськими стандартами зумовить формування виключно позитивного іміджу освіти в Україні та її привабливості як для українських, так і для закордонних студентів, а також створить умови для інтеграції до міжнародного середовища.

Понад 30 % студентів, що навчаються за кордоном, визначили бажання жити в країні навчання як основну причину закордонної освіти. Ця причина є тотожною з бажанням самореалізації за кордоном (варіант відповіді “кращі перспективи за кордоном в плані самореалізації”), але поверхневішою, оскільки основною метою закордонної освіти є не прагнення самореалізації, отримання нового досвіду, а проживання у цій країні на постійній основі.

Цікаво, що бажання навчатися у провідних світових університетах як основну мету закордонної освіти висловили лише 11 %. Хоча у формуванні критеріїв для вибору університету для навчання фактор міжнародного іміджу університету відіграє значну роль, однак не є первинним мотиватором до освіти за кордоном, а другорядним порівняно зі згаданими вище причинами. Вагомий вплив на таку градацію причин має високий (особливо за теперішніми мірками) рівень оплати навчання та проживання у провідних університетах Європи та решти світу. Додатковим підтвердженням сказаного є також той факт, що під час аналізу факторів вибору університетів найважливішою прерогативою для студентів є порівняно невисокий рівень оплати навчання та наявність спеціальних грантів, кількість яких значно збільшилася останнім часом, що розширює можливості для інтеграції українських студентів із абсолютно різним матеріальним забезпеченням.

Варто зазначити, що 19 % українських студентів не замислювалися над освітою за кордоном. Вважаємо, що цей відсоток є доволі значним та вказує на певною мірою пасивність п'ятої частини студентства – прошарку суспільства, який, за визначенням, має займати максимально активну життєву позицію. В контексті перманентних глобалізаційних процесів та необхідності для України імплементації прогресивних світових (зокрема європейських та американських) практик управління у всіх сферах життєдіяльності (зокрема в освіті) цей фактор слід сприймати як беззаперечно негативний.

З іншого боку, переважна готовність та зацікавленість студентів, що навчаються в Україні, у здобутті освіти за кордоном є, безумовно, фактором позитивним, проте варто також взяти до уваги активність студентів у цій сфері сьогодні. Оскільки ця група студентів здобуває тепер освіту в Україні, участь у міжнародних програмах обміну студентів є тим важливим показником, який не лише відображатиме декларації молодим поколінням якогось бажання, але й свідчитиме про реальні кроки, зроблені ним у бажаному напрямку.

З цього виникає формулювання проблеми, яке має графічне вираження, подане на рис. 1.

Рис. 1. Структура зацікавленості студентів, що навчаються в Україні, міжнародними програмами (а) та структура активності студентів задля здобуття досвіду участі в міжнародних програмах (б)

Джерело: власні дослідження

Попри високий рівень зацікавленості, лише невелика частка студентів проявляє активність у цьому напрямі діяльності. Лише 21 % студентів розглядає можливі варіанти міжнародних програм та ще менше (лише 10 %) має досвід участі в них. Отже, лише третина українських студентів займається активним пошуком можливостей отримання спеціальних грантів, програм обміну, літніх професійних шкіл тощо. Ця ситуація демонструє значний рівень пасивності та соціальної замкнутості українських студентів, що є однією із основних загроз для безболісного проходження процесів міжнародної інтеграції України у Європейський простір у всіх його вимірах: соціальному, економічному, культурному тощо.

Серед причин цього найвагомішими вважаємо такі:

– Відсутність самостійної діяльності щодо пошуку програм обміну та грантів, перекладання процесу організації налагодження міжнародних зв'язків безпосередньо на освітній заклад, де навчається студент.

Зважаючи на низький рівень налагодження зв'язків між закордонними та вітчизняними вищими навчальними закладами, зокрема – на майже повну відсутність міжуніверситетських грантів як однієї із основних можливостей для молоді набути досвіду міжнародної співпраці, велика частка студентів припиняє пошуки міжнародних програм, посиляючись на їх відсутність.

– Особиста незацікавленість студентів у активному самостійному пошуку програм: позірно зазначаючи важливість набуття досвіду співпраці із різними міжнародними інституціями, зокрема участі у різноманітних навчальних програмах, значна категорія студентства де-факто пасивна у цій сфері.

– Низька поінформованість студентів щодо діяльності міжнародних організацій, що фінансують проведення різноманітних програм, грантів, літніх шкіл, т. зв. “воркшопів” тощо (пошук більшості програм потребує значних зусиль та затрат часу).

– Левова частка освітніх проектів – це магістерські та аспірантські програми. В контексті аудиторії, що досліджується у цій роботі (студенти, що здобувають освіту за різними напрямами на ОКР “бакалавр”), цей фактор має негативне забарвлення.

Ринок праці не лише в національному вимірі, але й у світовому масштабі зазнає значних змін, які супроводжуються дискусіями щодо потреби пристосування до них навчального процесу. Специфічним моментом, який чи не найбільш явно показує результати цього процесу, є його завершення та вихід випускників на ринок праці [4]. Труднощі зі знаходженням першого у житті місця праці назагал вважаються проявом дисфункції системи освіти, однак виникати вони можуть також у зв’язку із некоректним обігом інформації щодо преференцій та кваліфікації випускників, з одного боку, та очікувань і вимог ринку праці – з іншого [5]. Тому в ході дослідження ми врахували вищезазначені “інформаційні шуми”.

У межах дослідження процесів інтегрування українського студентства у міжнародну спільноту важливим аспектом роботи є визначення очікувань українських студентів щодо кар’єрних перспектив за кордоном та проведення порівняння з оцінкою перспектив в Україні (рис. 2).

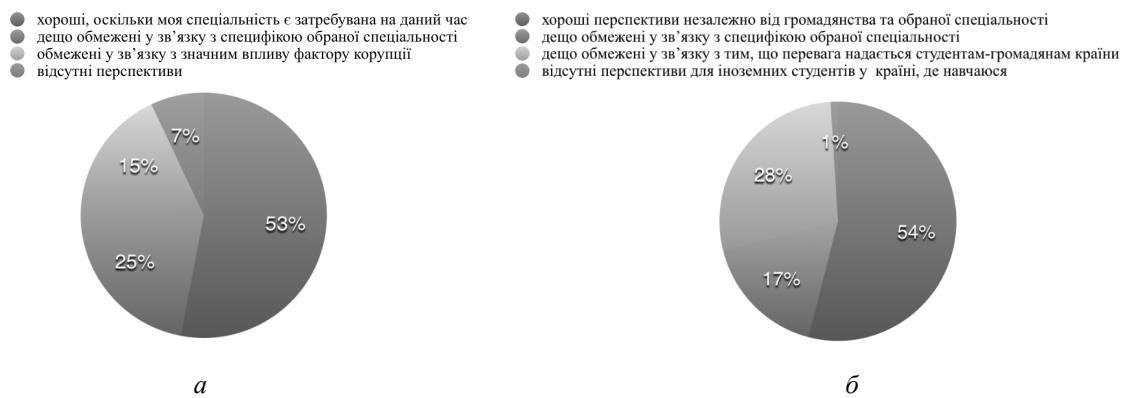

Рис. 2. Думки щодо визначення кар’єрних перспектив українських студентів, що навчаються в Україні (а) та за кордоном (б), % співвідношення
Джерело: власні дослідження

Відповідно до рис. 1 і 2 можна визначити загальне оптимістичне сприйняття молоддю ситуації щодо її власних можливостей працевлаштування в майбутньому (передусім за результатами навчання у відповідних ВНЗ). Незважаючи на деяке визнання майбутнього за кордоном значно кращим, ніж в Україні, з огляду на ширші можливості реалізації, більшість студентів характеризують свої кар’єрні перспективи позитивно як за кордоном, так і в Україні. Вплив таких чинників, як наявність закордонного диплома, іноземного громадянства, специфіка вибраної спеціальності, поширеність корупції чи інші, впливають певною мірою на обмеження кар’єрного розвитку, проте, на думку опитаних, не становлять серйозних перешкод для розвитку їхньої майбутньої кар’єри. Такий стан справ позитивно впливає на процес інтеграції, оскільки вказує на впевненість нового покоління у своїх силах у довгостроковому періоді.

Третина студентів, що навчаються в Україні, зазначили, що найважливішою умовою кар’єрного успіху є професіоналізм у вибраній спеціальності, що ілюструє прагнення українських студентів вдосконалювати свої професійні навички, розвиватися. І це, безумовно, є позитивом в контексті інтеграції української молоді у міжнародний простір та підтверджує наше припущення про високий рівень впевненості у довгостроковій перспективі.

Однією з важливих умов успішної інтеграції студентів є застосування здобутого за кордоном досвіду в Україні з індивідуальною метою, яку кожен формулював по-своєму (кар’єрний ріст, сприяння реформуванню країни, покращенню стану найбільш незахищених верств населення тощо).

Проаналізуємо можливості імплементації набутого українською молоддю за кордоном досвіду у себе на батьківщині з огляду на відсоток студентів, що планують повертатися до України.

Як вказано на рис. 3, лише 38 % студентів, що навчаються за кордоном, не планують повертатися до України. Оскільки більшість студентів стверджують про бажання таки повернутися до України або не визначилися, цю ситуацію можна охарактеризувати як достатньо позитивну з погляду теперішнього становища України на міжнародній арені.

- так, планую повернутися одразу після завершення навчання
- так, планую, але не одразу після завершення навчання
- ще не визначився/не визначилася
- ні, не планую повертатися до України

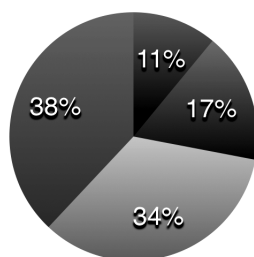

Рис. 3. Наміри українських студентів, що навчаються за кордоном, щодо повернення в Україну
Джерело: власні дослідження

Необхідною умовою успішного проходження інтеграційних процесів для України загалом та її найактивнішої частини суспільства – молоді – є забезпечення студентів, що повернулися з-за кордону, належними умовами для реалізації здобутого досвіду у різноманітних сферах та формування необхідних умов для залучення студентів, що вказали свою позицію як невизначену. Основною метою повинно стати заохочення українських студентів повертатися до України та втілювати тут здобутий досвід.

Питання щодо залежності між високим рівнем академічної успішності та кар'єрним ростом доволі суб'єктивне та пов'язане здебільшого з рівнем відповідності вищої освіти, яку надає певний університет, вимогам студента. Висвітлюючи результати дослідження, ми провели порівняння важливості фактора високої академічної успішності для українських студентів, що навчаються за кордоном та в Україні (рис. 4).

- так, висока успішність є запорукою хорошого кар'єрного старту
- так, але вона є часткового характеру, тобто більш важливим є реальні практичні навички
- ні, високий рівень успішності не впливає на майбутній кар'єрний ріст

Рис. 4. Структура відповідей щодо визначення академічної успішності як запоруки кар'єрного росту студентів, що навчаються: а – в Україні; б – за кордоном
Джерело: власні дослідження

Результати відповідей на вказане питання дають підстави для формулювання двох тез:

– Недостатній рівень відповідності української вищої освіти запитам та очікуванням студентів.

Як видно з рис. 4, відсоток українських студентів, що вважають високий рівень успішності запорукою професійного росту, за кордоном більш ніж удвічі перевищує відсоток студентів, що навчаються в Україні. Значний розрив між стандартами української освіти та сучасними запитами студентів спричиняє падіння рівня цінності вищої освіти в Україні, що, безумовно, є негативним для освітньої інтеграції України до міжнародного середовища (враховуючи двосторонність цього процесу).

– Визначення фактора високої академічної успішності як допоміжного аспекту професійного кар'єрного росту.

Як передумови для вищезазначеної ситуації формулюємо:

1. Усвідомлення українськими студентами необхідності та важливості самостійного здобуття практичних навичок в позааудиторний час, тобто самостійне стажування у компаніях, певні підробітки, організація стартапів та участь у їх роботі, додаткові курси у профільних організаціях тощо. Результати опитування продемонстрували, що, незважаючи на рівень освіти та країни навчання (зокрема попри суттєві недоліки української освіти), більшість українських студентів приділяє значну увагу самостійному вдосконаленню своїх професійних навичок, що, безумовно, має позитивний ефект.

2. Чіткий прояв відокремлення студентами вищої освіти від здобуття реальних практичних навичок, тобто визначення самого поняття “вищої освіти” як теоретичного напрямку здобуття знань. Таке сприйняття особливо відчутне для групи українських студентів.

Важливе місце у дослідженні активності позиції студентства як окремої соціальної групи, високої як за розміром, так і за вагомістю цієї групи в макромасштабі, займає цілий спектр питань, пов'язаних із їхньою участю в громадському житті, рівнем заангажованості у волонтерський рух у всіх його вимірах та соціальну роботу як важливу частину суспільно-політичних процесів, що відбуваються.

На підставі аналізу цього спектра проблематики можна виокремити такі підсумки:

1. Порівняно високий рівень соціальної пасивності українських студентів (рис. 5).

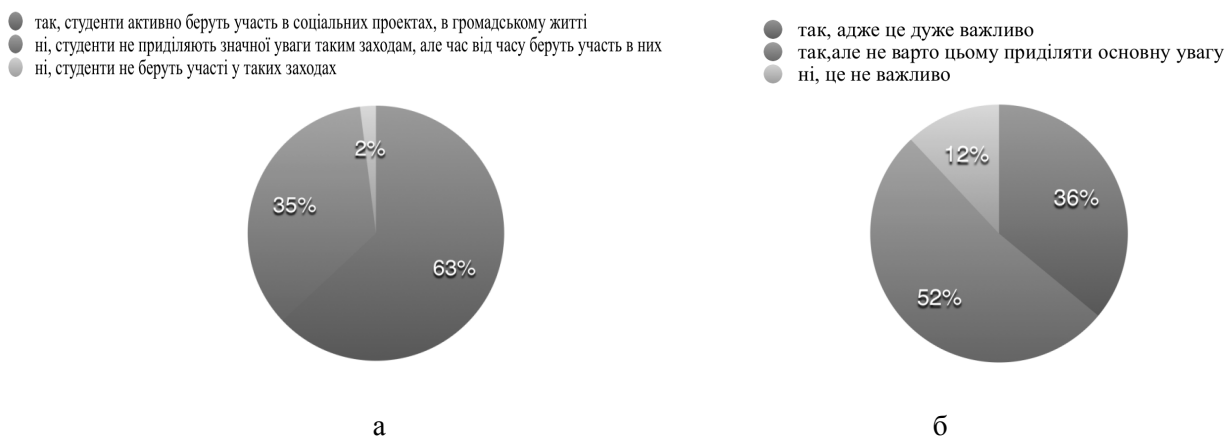

Рис. 5. Рівень акцептації важливості питання прояву власної соціальної активності студентами, що навчаються: за кордоном (а); в Україні (б)

Джерело: власні дослідження

Незважаючи на високий рівень (88 %) усвідомленості важливості соціальної та громадської роботи (позитивний ефект), значний відсоток студентів (36 %) не бере участі у будь-якій формі соціальної чи громадської активності, хоч розуміє її важливість.

Варто зазначити, що лише 2 % студентів, що навчаються за кордоном, зазначили, що студенти не беруть участь у соціальних проектах, що підкреслює проблему значного рівня соціальної пасивності українських студентів.

2. Недостатній рівень сформованості активної позиції студентства.

Лише 14 % студентів, що навчаються в Україні, зазначили, що активно та часто беруть участь у соціальних та громадських проектах, тоді як 63 % українських студентів, що навчаються за кордоном, охарактеризували діяльність закордонних студентів як активну. Отже, спостерігається значний розрив щодо рівня активності між молоддю, котра навчається за кордоном та в Україні, що наочно ілюструє проблему недостатньої сформованості активної позиції української молоді у налагодженні повсякденного громадського життя (активні студенти є, але їхня кількість насправді не така вже й велика). Варто зазначити, що хоча студенти, які навчаються за кордоном, визначали рівень активності закордонних студентів у соціальній та громадській сфері загальніше (тобто вказували варіант, який характеризував переважну більшість), ця характеристика вказує на специфічну ситуацію у певній країні, а тому порівняння зі структурою індивідуального залучення українських студентів недоцільне.

Цікаво зазначити, що структура залученості українських студентів, що навчаються за кордоном, істотно не відрізняється від структури студентів, що навчаються в Україні.

Такий стан справ може бути наслідком цілком різних причин, які нам видаються рівноймовірними, а саме:

1. Навчання за кордоном в іншомовному середовищі вимагає більше часу та зусиль, а отже, студенти фізично не мають змоги активно брати участь у громадських заходах. Тому більшість студентів приділяють певну увагу такій діяльності, але не дуже часто (саме 51 % студентів вказали, що займаються громадською діяльністю, проте не дуже часто).

2. Студенти, що навчаються за кордоном, мають значно більше можливостей в плані реалізації соціальних проектів, можливостей вступу до різноманітних організацій, налагодження зв'язків з іншими організаціями, а тому така структура (а саме 40 % студентів не беруть участі у такій діяльності й лише 9 % активно беруть участь) демонструє пасивність українського студентства та ілюструє вищенаведені проблеми, що притаманні українському студентству загалом.

Окреме місце як предмет аналізу посідає порівняльна характеристика змісту, який опитувані вкладають у такі збірні поняття, як “вітчизняна освіта” та “освіта за кордоном”. Очевидно, що суб'єктивний вимір результатів дослідження не дає підстави робити висновків щодо реального стану справ на міжнародному освітньому ринку, однак може слугувати інформаційним підґрунтям для подальших скоординованих дій академічного середовища, особливо у сфері public relations.

Поняття якості освіти з погляду об'єктивного визначення сутності цього поняття є системною сукупністю ієрархічно організованих соціально значущих властивостей (характеристик, параметрів) у освіті (як результату, як процесу, як освітньої системи) [6–8]. Водночас, важливим є сприйняття основними “клієнтами” вищих навчальних закладів рівня освіти порівняно з іншими (в нашому випадку – вітчизняної освіти порівняно із освітою за кордоном).

Характерні відмінності, які визначили українські студенти під час дослідження, демонструють чіткі відмінні характеристики сприйняття молоддю вітчизняної освіти та освіти за кордоном. Не вступаючи в полеміку із правдивістю цих оцінок, подаємо їх у об'єктивному варіанті – тобто у такому вигляді, як визначено за результатами опитування.

Основні відмінності (основні проблеми вищої освіти в Україні):

– Рівень корупційності навчального процесу. 80 % студентів, що навчаються за кордоном, зазначили фактор корупції як основну відмінність української освіти від закордонної. Цей негативний аспект іміджу вітчизняної освіти як певного інтегрованого цілого для вітчизняних вищих навчальних закладів негативно позначається на виборі абітурієнтами навчального закладу для початку/продовження навчання.

– Недостатній наголос на практичну складову освіти (велика кількість практичних курсів, обов'язкові стажування в провідних компаніях, участь у практичних майстернях тощо). 70 % студентів, що навчаються в Україні, зазначили, що саме недостатній наголос на практичну складову

є одним із основних недоліків української освіти. Натомість очевидно, що саме розвиток практичних навичок є важливим компонентом успішної підготовки доброго фахівця, а отже, їх брак (або відсутність) у навчальному процесі негативно впливає на рівень підготовки студентів, спричиняє зниження рівня довіри до вищої освіти як до потрібної за суттю, а не за формою. З іншого боку, лише незначний відсоток студентів самостійно займається пошуком професійних стажувань, курсів у бізнес-тренінгах чи інших позааудиторних заняттях, що вкотре підтверджує наші висновки про пасивність українських студентів.

– Недостатній рівень технічного та програмного забезпечення навчального процесу. Важливою проблемою для українських студентів залишається брак новітньої техніки, сучасних навчальних та повноцінних професійних програм, що особливо гостро відчутно у випадку технічних спеціальностей чи спеціальностей, пов'язаних з новітніми технологіями (нанотехнології тощо). Цей фактор негативно впливає на рівень підготовки українських спеціалістів, знижує цінність української освіти та потребує негайного реформування як на макрорівні, так і (де це можливо) на рівні навчальних закладів.

– Брак свободи вибору навчальних предметів. Істотне обмеження вибору студентами навчальних предметів за власним бажанням є ще одним важливим недоліком української освіти. Відсоток студентів, які навчаються в Україні та вибрали цей варіант, удвічі перевищує відсоток студентів, що навчаються за кордоном, що підкреслює важливість цього фактора для студентів та гостру необхідність змін у цій сфері. Цікаво зазначити, що варіант “можливість самостійного планування освітнього процесу” визначають як основну відмінність між українською освітою та закордонною удвічі менше студентів, ніж попередній. Це підкреслює помітний рівень незадоволення українськими студентами сукупністю обов'язкових для вивчення предметів та переважання цього фактора над іншими елементами начального процесу, що визначають як застарілі порівняно із закордонною освітою.

Однак лише третина студентів зазначили, що закордонні університети забезпечують значно вищий рівень знань, а отже, більшість студентів таки вважають рівень знань українських університетів певною мірою задовільним. І це почасти дисонує із відповідями на попередні питання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У дослідженні розглянуто процес інтеграції українських студентів до міжнародної спільноти в контексті зусиль з інтеграції України у єдиний соціальний, економічний та культурний Європейський простір. Висвітлено низку аспектів, які відіграють важливу роль у процесі інтеграції, визначено основні проблеми, характерні тенденції та проаналізовано перспективи.

Як впливає із результатів дослідження, для успішності процесів інтеграції українських студентів до міжнародної спільноти в Україні необхідні зусилля у таких трьох напрямках:

1. Посилення наголосу на практичну складову навчального процесу. Посилення практичної скерованості навчального процесу як в аудиторний (розвиток дискусій на практичних заняттях, ситуаційні завдання, розвиток реальних практичних навичок тощо), так і у позааудиторний час (організація семінарів за участю визнаних фахівців-практиків у певній сфері, організація стажувань, співпраця з іншими вищими школами тощо). В контексті цього напрямку варто також зазначити такі важливі на погляд респондентів дії, як посилення боротьби з корупцією, активізація боротьби з плагіатом, збільшення свободи вибору предметів для навчання, залучення нових технологій в навчальний процес. Як наслідок, це сприятиме збільшенню привабливості України в очах іноземних студентів, підвищить рівень задоволення рівнем освіти української молоді (а також спонукатиме до покращення сприйняття української освіти як запоруки кар'єрного росту), а отже, сприятиме поглибленню інтеграції України у Європейський цивілізаційний простір.

2. Посилення міжнародної співпраці. Звичайно, така практика існує, можна навіть стверджувати, що міжнародна співпраця, зокрема у сфері освіти, останнім часом активізувалась. Однак “стартові” її позиції настільки низькі, що для досягнення якогось вимірного ефекту необхідний час та додаткові зусилля. Тобто така співпраця повинна здійснюватися як на

загальнодержавному, так і на університетському рівнях з метою залучення іноземних студентів до України, організації обміну досвідом, сприянню збільшенню можливостей самореалізації для успішних студентів в Україні, зокрема створенню спеціальних грантів. Налагоджена співпраця між університетами істотно підвищить рівень мобільності університетів та сприятиме реформуванню освітнього процесу, а в довгостроковій перспективі міжнародна активність українських студентів виведе Україну на новий соціально-політичний рівень.

3. Стимулювання соціальної активності студентів. Однією з важливих умов інтеграції України до міжнародного співтовариства є підтримка наявних студентських об'єднань та збільшення їх кількості у майбутньому. Аксиомою є те, що згуртована громада є запорукою стабільного розвитку держави, саме тому сприяння студентському волонтерському та громадському руху на державному рівні є важливим напрямом діяльності у межах зусиль держави з формування соціального капіталу. Обмін досвідом на міжнародному рівні на базі волонтерських і громадських об'єднань є одним із ефективних методів імплементації міжнародного досвіду на вітчизняний ґрунт з метою популяризації соціальної роботи серед студентства та зниження рівня соціальної пасивності.

Перспектива подальших наукових досліджень з окресленої тематики полягає у аналізі тенденцій процесів т. зв. “освітньої міграції” задля виявлення причинно-наслідкових зв'язків між окремими змінними з метою застосування диференційованого підходу щодо впливу на ті з них, котрі статистично вагомою мірою формують думку потенційного студента.

1. Бородін Є., Хожило І. *Європейські структури та програми з питань молоді // Аспекти публічного управління.* – 2014. – № 9–11 (11–12). 2. Чугаєвський В. *Соціалізуючі функції вищої освіти в контексті Європейської інтеграції // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент.* – 2013. – № 12. 3. Мосьян Н. *Напрями створення європейського освітнього простору: нормативно-правовий аспект // Освітнологія.* – 2014. – № 3. 4. Bożykowski M., Izdebski A., Jasiński M. i in. *Ścieżki edukacyjne i zawodowe absolwentów Uniwersytetu Warszawskiego // Edukacja.* – 2014. – № 3 (128). 5. Szafraniec K. *Młodzi 2011.* – Warszawa, 2011. 6. Гришкова Р. *Європейський вимір якості вітчизняної освіти // Наукові праці. Педагогіка.* – 2013. – № 203 (215). 7. Козак Ф. *Концептуальні засади організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи підготовки фахівців // Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу.* – 2004. 8. Grudowski P., Lewandowski K. *Pojęcie jakości kształcenia i uwarunkowania jej kwantyfikacji w uczelniach wyższych // Zarządzanie i Finanse.* – 2012. – № 3/1.